

Politická role soudů a soudců v evropském a srovnávacím kontextu

Zuzana Vikarská

Předkládaná disertační práce zkoumá evropské vrcholné soudy, tedy Soudní dvůr Evropské unie a Evropský soud pro lidská práva, a klade si otázku, zda jsou tyto soudní instituce *politické* a případně v jakém smyslu. Autorka v práci nabízí pět perspektiv, z nichž lze na *politickou roli soudů a soudců* nazírat.

První dimenze zkoumá soudce jako lidské bytosti, řídící se nejen světem práva, nýbrž i různými mimoprávními vlivy, včetně vlivů politických. V první dimenzi tak stojí pojem *politika* v kontrastu k jisté představě o ryzosti práva a oddělenosti práva od politiky. Do první dimenze lze zahrnout různé právně-filosofické pohledy na soudní rozhodování, ale i míru transparentnosti soudních institucí, přičitatelnost rozhodnutí konkrétním soudcům, či kvalitu odůvodnění soudních rozhodnutí. Druhá dimenze se dívá na proces nominace a výběru soudců zkoumaných soudů. V tomto případě *politika* znamená zapojení politických aktérů do procesu výběru, či selekci konkrétních osob na základě *politických* důvodů, v kontrastu k důvodům odborným.

První dvě dimenze se zaměřují na individuální soudce: jejich osobnosti (dimenze první) a způsob jejich výběru (dimenze druhá); tyto dvě dimenze přitom spolu velice úzce souvisí. Zbývající tři dimenze se soustředí na to, jak politická jsou témata, jež jsou předmětem soudního rozhodování (dimenze třetí) a do jaké míry jsou soudy schopny svou činností ovlivňovat ostatní politické aktéry na horizontální a vertikální úrovni (dimenze čtvrtá a pátá).

Chápání pojmu *politika* se v jednotlivých dimenzích liší; všechny dimenze však spolu souvisejí a vzájemně se ovlivňují. Centrálním argumentem disertační práce je přitom tvrzení, že *političnost* soudů a soudců není *a priori* negativním fenoménem; pro účely legitimacy soudních institucí je však důležité, aby bylo možné tuto *političnost* v jednotlivých dimenzích identifikovat a otevřeně diskutovat o její vhodnosti či nevhodnosti. Jinými slovy, je důležité připustit, že soudy i soudci jsou političtí aktéři (protože jimi *nemohou nebýt*), že toto tvrzení může mít několik různých významů, a že pokud budeme o tomto jejich politickém charakteru mluvit otevřeně, můžeme tím přispět ke zvýšení jejich legitimacy.

Tento centrální argument lze rozdělit tak, aby odrážel pět dimenzí pojmu *politika*. (1) Pokud jsou soudci ve svém rozhodování ovlivňováni politickými či jinými mimoprávními vlivy, není to samo o sobě problematické, avšak pro legitimitu jejich rozhodnutí je lepší tyto vlivy explicitně popsat v rámci odůvodnění, než je schovávat za právní argumenty, které ve skutečnosti nejsou důvodem daného rozhodnutí. (2) Pokud je proces selekce soudců v některé fázi politický, je žádoucí, aby existovala i apolitická fáze, která může tento politický proces neutralizovat (korigovat) a sloužit jako kontrola odbornosti kandidátů. (3) Pokud je soudům svěřena agenda, která je ve své podstatě politická či dokonce *mega-politická*, je důležité se s touto jejich působností ztotožnit. Jinými slovy, pokud jsme soudům svěřili politickou agendu, nemá smysl jim následně vyčítat, že řeší politické otázky. Je to totiž jejich úkolem a náplní jejich práce. (4) Stejně tak pokud je soudům svěřena pravomoc kontroly norem přijatých zákonodárcem, nelze se divit, že tímto způsobem zasahují do výsostně politické agendy tvorby norem. (5) A nakonec, pokud se členské státy zavázaly následovat judikaturu evropských vrcholných soudů, je pouze logickým důsledkem, že v případě nesouladu národní právní úpravy s judikaturou evropských soudů může být vyžadována změna národní legislativy, i kdyby to bylo v rozporu s vůlí vnitrostátních zákonodárců.

Tyto argumenty o politické roli soudů a soudců jsou podrobně rozvedeny v jednotlivých kapitolách předkládané práce.

Klíčová slova: soudnictví; politika; Soudní dvůr Evropské unie;
Evropský soud pro lidská práva